

obmeškánie zanedbánie – 306 na každý den každý den; býti při sobě pamatovati se, míti rozum – 307 vzpochlebují lichoti – 311 mieti rovně sobě stejně vysoko postavené (collega) – 313 ochotensvie ochotnost, úslužnost, vlídnost – 314 upříemý upřímný – 315 sstojie budou stáli, vytrvaji

KNÍŽKY O SMRTI MLÁDENCE BUJNÉHO

POČÍNÁJÍ SE KNÍŽKY O SMRTI MLÁDENCE BUJNÉHO

KAPITOLA 1

Když nezbyti jest smrti ijednomu, velmi potřebné jest naučiti se umřieti dobře. Neb jest předobrá smrt tomu, ktož umie umřieti, ale ktož se nenaučil umřieti, tomu jest zlá. Ale kakž koli všecko Písmo učí umřieti, když učí zlého se stříeci a činiti dobře, však bývá u příkladech držemnějšíe pamět; protož v knížkách 5 těchto psal sem o smrti jednoho bujného mládence, kterak jest žalostně sšel s tohoto světa. Ale pohřiechu nalezneš mnohé, ežť mají smrt v takú tesknost, ežť nechtie na ni i vzpomenúti. A obák lékařstvie jest veliké hřiechóm na smrt vzpomínati. Ale ktož nechťeli by ostatici hřiechuov, ti i mluviti nedadie o smrti řkúc; ano Katún die: „Ktož se bojí smrti, ztratí veselé života tohoto.“ Avšak jim řku, i sobě také, že je to 10 pravda, což Katún řekl; ale slušné by nám bylo tak živu býti, až bychom se nebáli smrti jako tento bujný mládec, ale abychom jie duostojně žádali, jakož o svatém Jeronymu pravie. Anížť jest ved zlé, ztratiti nestatečné veselé pro věčnú radost; ne darmo řekl Mudřec: „Lépe jíti v dóm pláce než v dóm kvasu.“ A sám Kristus řekl: „Blaženi, ješto jsú smutni, neb budú utěšeni.“ A opěte die: „Běda vám, ješto 15 se nynie smějete, nebo budete plakati.“ Aj, nebudú-liť plakati, ješto čas života svého ztrávie v kakýchs klasciech, v řečech marných, nekázaných aneb v kteréhož koli marného utěšenie kratochvíli, chtějte neb nechťejte, smrt jim vždy přide, nikakežť jich nezapomene, ačť oni i nechťeli by na ni vzpomanúti. A zdali se pak nezamútie? A by tomu buoh chtěl, by pokánným zámútkem se zamútili! Ale strach, 20 by někakú úžestí bez rozumu nelekli se, jako když ukrutný a silný nepřietel vytasí se z nedojiepie, an se jeho nenaděje. A protož ať se na ny nevytasí tak z nedojiepie, mysľmy o niej i přemľuvajme, vidúce, ežť se k nám blíží v každú chvíli. A učmy se, kterak se s ní máme obierati, kdyžť nás již utká.

Aby nám to bylo u paměti držemnějšíe, umysľmy sobě, jako bychom přišli 25 k některému bujnému mládenci, ješto netbal na buoh, donidž zdráv byl, aníž se rozmýšľel na smrt, neda den za dnem minul. A on bujal, uplet se v milost tohoto světa v smilném a v bujném tovarišství, jakž jest toho snad něco i mohlo býti, s nímž by někteří byli z jeho tovarišív, an trudně leží a žalostně volaje a řka: „Ó, kterak sú mě těžká stonánie smrtedlná obklíčila a bolesti pekelné přeukrutné! É, běda mně! 30 I k čemu sem se narodil na svět? I proč sem as inhed, jakž sem z břicha vyšel, nezhyul? Aj, té lahody toho světa! Počátek života mého byl inhed s pláčem a s protivensťvím a skonánie, v kakémť jest hubensťvím a v bolesti! Ó smrti, kterak

jest hořko na tě vzpomanúti srdci kratochvilnému, ješto vždy jedno v rozkoši bylo!
Ó, kterak jsi přebřidká věc, když již přideš a zvlášče tomu, ktož mlád, sílen a bohat,
35 jsa vzácen světu, nejmaje v sboží nedostatku. Ó, kterak bych byl nemněl toho, by
mi tak skóro bylo umřieti, a ty pak, hubená smrti, vyrazilas se na mě z nedojie-
pie, jako by mi byla v stráži stála; popadlas mě a uvázala jsi mě tisíci provazy
a v okovách táhneš mě jako odsúzeného k šibenici. Aj, skles ruce, řevu srdcem,
chtě se rád vydřieti od smrti, ano nelze; rád bych ušel, i nenie kam. Se všech stran
40 hledím okolo sebe a nevizi, by kto byl, by mě čím mohl utěšiti a spomoci mi od
tebe, ó žalostná smrti! Pevně j' to uloženo, nelze minúti tomu, již umřieti muši.
Již slyším hlas smrti, volát ke mně řkúc: „Tys syn smrti! Ani tvá mladost, ani tvé
sbožie, ani přátelé, ani kteří tovarišie mohú tě z mé ruky vyprostiti. Konec jest
tebe, přišelť jest čas, nebýtíť jest na světě déle.“ Ó hospodine, kterak skóro musím
45 s tohoto světa! Ó, hrozná ukrutnosti nemilostivé smrti, ež nepohovieš mé mladosti.
Ba pohověj boha dle věku ješče nedospělému! Nebuď ke mně tak ukrutna, ani
vzchopuj mne s tohoto světa!“

A když jeden z mūdřejších tovariš jeho uslyše tak žalostné řeči svého tovariše,
vzem posilu a naučenje duchem svatým, poče jej těšiti mūdře, a řka: „Ě mój
50 brachu, ne tak sobě teskni! Kdyžť sem tě miloval v tvém zdraví pro milost věrnú,
mušimť pravdu pověděti, nebť sem obražen na tě hledě; třeba se nám obrátiti.
Nelíbíť mi se tato tvá řeč. I zdali nevieš, ež smrt nespierá ni starého, ni mladého, ni
chudého, ni bohatého, se všemi se obierá zajedno. Nebojí se bohatého neb moc-
ného, ani se chudým stydí, neb když mdlého zetře, ani jiej ostojí najsilnější. Nicť
55 jie starý mrzek nenie, aniť se slituje nad mladým; ale pravdu řkúc velmi jich více
potře, nežli dá dojíti plného věku. I zdalis mněl, by tebe jedno samého smrt
nealezla aneb o tě se nesměla pokusiti?“

Zdali sú nezemřeli i proroci? Protož ne tak sobě teskni; k bohu se obrať,
čiň pokánie, želej, cos zlého činil a cos dobrého obmeškal! Nikdyť nenie po-
60 kánie pozdnie, kdyžť jest pravě; dobrotivýt jest hospodin, budeš-li i na skonání
milosti žádati jeho, všie věcť jie neodpovie. Toť jest zvláščie nemúdrost, ktož po
vše své dni byv živ nebohobojně i želé, že déle jemu nebýti živu, že jemu nelze
déle své nepravé vuole mieti; ale toho neželé, že zle činil, že se obmeškal v dobrém.
Protož srozuměj sobě, neželej, žeť jest umřieti, ale želej, žes se nepřipravil k smrti
65 za zdravie svého, žes tak netbavě živ byl po všechny dni své mladosti.“

K tomu ten nemocný odpovědě: „Ó mój brachu, což ty i mluviš, abych se kál,
abych se obrátil k bohu? I zdali nevidíš, kakt' mě jest snuzila přetěžká smrt? Takt'
mě jest přežesila hruoza smrti a tak mě těžce svými svazky uvázala a takú na mé
srdce pustila tesknost, ež všie věci neviem, co činím, ale jakož kuroptva, když ji
70 jastřáb drží, trhaje ji paznehty svými nemilostivě, pro velikú tesknost jest bez
smysla, takéžť sem ztratil všicku pamět; nicť nemohu na myslí mieti, jedno, zdali
bych se vydřel kudy z rukú smrti, a obakž jest nelze. Ó, kteraks mě snuzila přehořká
smrti? Ó, šťastné pokánie za zdravie, neb jest bezpečné; ale ktož se pozdě káti bude,
ne tak jest bezpeč, neb sám nevie, právě-li pyče, že hřešil, čili toho, že má umřieti.

75 É, hoře mně, že sem tak dlouho dlil obrácením k bohu a svým pokáním a tak váhal svým spasením! Ó, kterak mě to oblevení obmeškalo ve všem mém dobrém! Sblúdl sem s pravé cesty a jsem z těch jeden, jimž jest nevzešlo slunce rozumu. Ustal sem již na cestě nepravosti a zatracenie, chodiv cestami nesnadnými a netbav choditi cestú boží. É, hoře mně! Co mi pomohla má hrdost, co-li přinesla mi má

80 chlúba v sboží, v síle i v čemž koli? Vše to minulo jako stien a jako lodie, ješto jde po vodě, jiež i sledu neostane, když mine; aneb jako střela, když proletí pověťrie a pověťrie se opěte sstúpí, ež nebude znáti, kudy pověťrie proletěla: takéž narodiv se, inhed sejdu a nemohu ijednoho znamenie ukázati dobrých činóv! Má náďeje lútová jest jako dým, jež vietr vzchopě i rozedme; takéž má řeč jest v hořkosti a má slo-

85 va bolesti jsú plna, smútilo se srdce mé a potuchle moji oči. I kto mi to dá, abych byl podlé dřevních časóv, v nichž biech oblečen silú jako rúchem a mějiech před sebu léta, abych byl uměl poznati to zlé, co jeho přišlo na mě v hodinu tuto? É, hoře, že sem toho neobmýšlel, kterak jest předrahá věc čas, ale pustiv svú žádost jako lodí na moře bez mistra, ješto by ji opravil a nedal jie zaněsti větróm, aneb

90 jako kóň, bez uzdy, aby běhal, kudyž chce. Vešken svó j čas sem ztrávil v marnosti a již popaden sem jako ryba na udici neb pták v osídlo z nedojiepie. Čas jest minul, utekl pryč, nelze jeho odvolati. Na co sem ztratil, ztrativ čas bez úžitka. Nemohla býti tak malá chwilka, v niež bych byl nemohl nebeské odplaty zaslúžiti, ješto by trála věky věkóm! É, hoře mně nebožtíku, nelze navrátiti toho dobrého,

95 co jeho minulo s časem! É, že sem se kdy obmeškal a opozdil! Proč sem v netbání tak drahý čas zmrhal a ztrávil v marnosti své dni! Ó, hrozná čtice srdce mého, svó j čas ztráviti u marnosti, svú snažnost k nie obrátivše a neučiti se umřieti po vše své dni! É, ktož vidíte mú biedu neb uslyšíte a jste mládi a máte před sebu čas hodný, vizte mé hubenstvie a mú ztrátú své se škody vystřezte! U boze ztravte svú

100 mladost a svuoj čas v dobrých skutciech, ať tež hoře, jako na mě přišlo, nepřide na vy! Ó, má mladosti, kterak sem tě ztrávil neužitečně! Neb sem rady dobré nechťel poslúchati v své bujnosti i upadl sem v osídlo smrti. Lépe mi by bylo, bych se byl nenarázal, nežli sem tak zle ztrávil čas k mému dobrému bohem daný etc.“

1 nezbyti jest nelze zbýti; ijeden žádny – 4 držemny stály, pevný; knížky knížka, spisek – 6 ežt žet; tesknost nechut, ošklihost – 7 obák tak jak tak, přece; lékařstvie lék – 8 ostati zanechati; nedadie nedaji; *Katín* Kato Dionysius, středověký autor mravoučných dvojverší – 10 až tak že – 11 mládec mládenec – 12 ved zajisté, vždyt; *nestatečný* marný, pomíjející – 13 *Mudřec* autor biblické knihy Kazatel, t. j. Šalomoun – 16 *klasek* šaškovství, šprým; *řeči marné* prázdné, plané (vaniloquium); *nekázany* rozpustilý – 18 *nikakežt* nijak – 19 *nezamútie* se nezarmoutí se; *pokámný zámutek* kajicná lítost; *strach* t. strach jest – 20 *úžest* uleknutí, zděšení – 21 *vystaší se* vyrazí; *z nedojiepie* z nenadání – 22 *myslmy* mysleme; *přemlúvajme* rozmlouvejme – 23 *utká* potká

24 *umyslmy sobě* představme si – 25 *domidž* dokud – 26 *neda* leda, jen aby; *bujal* bujně, okázala si vedl, užíval světa – 29 *stonanie smrtedlná* sténání smrtelné (gemitus mortis) – 30 *as inhed* alespoň ihned – 32 *hubenstvie* bída (miseria) – 33 *jedno* jenom – 34 *přebřidký* hnusný (horribilis) – 36 *hubená smrti* nešťastná smrti (mors misera); *vyrazilas se* vyrazilas (irruisti) – 37 *v stráži stála* číhala (insidiari) – 38 *skles ruce* svěsiv ruce (complosis manibus); *řevu* řvu,

křičím – 39 *vydrieti se* vymoci se – 40 *nevizi* nevidím – 41 *pevně j' to* uloženo stanoveno (*fixum est*); *minúti* vyhnouti se (mutari); *muši* musím – 44 *nebýtít jest* nelze, není možno býti – 45 *nepohovieš* neposečkáš – 46 *boha dle* pro bůh, pro boha – 47 *vzchopuj* vytahuj (subtrahere)

49 *vzem vzav* – 49-50 *mój brachu* příteli (amice) – 50 *milost* láska – 51 *obražen* zaražen, zděšen – 52 *nesbíerá* nevybírá (*non accipit*) – 53 *zajedno* stejně – 54 *zetře* potře, zahu-bí; *ostojí* odolá – 55 *mrzký* ošklivý – 57 *nesměla* neodvážila se

61 *všie věcít jie* neodpovie nikterak jí neodřekne, neodepře; *zvlášči* zvláštní – 65 *netbavě* nedbale

67 *smuzila* utiskla (premere) – 68 *přežesila* přestrašila, vyděsila – 69 *všie věci* ovšem, vůbec; *kuroptva* koroptev – 72 *a obakž* avšak – 74 *bezpeč* bezpečný; *pyče* lituje – 75 *Ě, hoře* mně běda mně (heu me); *dlil* odkládal – 76 *oblevení* polevení, nedbalost – 78 *ustal sem* unavil jsem se – 82 *povětríe* vzduch – 83 *lútový* nestálý, prchavý – 84 *vzchopě* uchopiv – 85 *smútilo se* zarmoutilo se; *potuchle* (duál) potuchly (*contenebrati sunt*) – 86 *podlé dřevních časov* jako v minulých, dřívějších dobách – 88 *toho sem neobmýšlel* nepřemýšlel jsem o tom – 92 *odvolati* zavolati zpět (*revocari a nullo hominum potest*) – 93 *nemohla býti* nebyla – 94 *by trála* by trvala; *nebožtik* ubožák (miser) – 96 *čtice* (tščice) sklíčenost (lat. odchylné: *cordis gemitus inenarrabiles*) – 97 *snažnost* snažení, úsilí – 98-99 *čas hodný* příhodný (*tempus aptum*) – 101 *na vy* na vás – 102 *v své bujnosti* (lasciviens) – 103 *nenarázel se* nenarodil se

SBORNÍK VÁVRŮV

PŘEDMLUVA

Buoh muoj přikázal mi, jakož i každému otci, kerěz kto má děti, leč duchovnie, leč tělesné, abych vás, mé dietky, vedl v jeho cestách a zkázal jej vám, jakož mohu a uměji, aby jej poznávajíc den ode dne lépež a lépe, vždy k němu milostí táhli, všicku svú naději v něm uložiec, aby nebyli zaškludnúce hladem božieho slova, 5 jakož pohříechu mnozí nepřemlúvajíc často o svém tvórci i o těch věcech, ješto příslušejí k spasení, tak pustili sú z paměti boha, že se ani žedie slyšeti o něm, a ješto ještě jest nebezpečnějšie, u mrzkost mají slovo božie.

A protož najprvé, když sem váš otec podlé těla, byla-li by vuole božie tak, že by dal svú pomoc k tomu, rád bych i dušiem vašim otcovú žádost ukázal, ač říeci 10 nesmiem, rád bych byl i duši vašich otcem, neb jediný jest buoh otec pravý. A když jest ten nebeský otec, jakož sem řekl, přikázal, aby otcové své děti vedli v jeho cestách, zkazujíc jej jim, jakož i v žaltáři nemlčí toho, tehdy mi se jest ovšem podobné zdálo, abych vám napsal tyto kníhy, aby byla vám příčina ku poznání boha a k milování a k užitečné kratochvíli, mně s vámi a vám se mnú i saměm 15 vám s sebú i také, s kýmž se koli budete obierati po mé smrti. Protož, mé milé dietky, čtěte v nich rádi, za toť vás prosím, a pílňe znamenajte, aby i toho daru na prázdno nebrali od boha, že vám viece dal jest poznati než mnohým jiným. Protož, jakž mohúc, snažte se, aby i skutkem plnili to, k čemuť vás vedú tyto kníhy. A netolik po sobě, ale i za sebe radímt vám v nich čísti, a najviec proto, aby mne otazovali, když čemu čtúc nerozuměli byšte; neb snad po mé smrti nebudete mieti 20 slíčně, kto by vám takú věc vypravoval. A velmit jest užitečno otázati slíčně, když jest koho, čemu kto čta nerozumie, ale veď ne vždy pannám slušné jest tázati se